

ПОСТАНОВА № 11

ПЛЕНУМУ ВЕРХОВНОГО СУДУ

від 18 вересня 2020 року

Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо перевірки відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 02 жовтня 2019 року № 145-IX «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації»

Обговоривши внесений Головою Верховного Суду Данішевською В. І. проєкт конституційного подання щодо перевірки відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 02 жовтня 2019 року № 145-IX «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації», керуючись статтею 150 Конституції України, статтями 7, 50–52 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 5 частини другої статті 36, пунктом 5 частини другої статті 46 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Пленум Верховного Суду

п о с т а н о в л я є:

Звернутися до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо перевірки відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 02 жовтня 2019 року № 145-IX «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації».

Голова Верховного Суду

Валентина ДАНИШЕВСЬКА

Секретар Пленуму,
суддя Верховного Суду

Конституційний Суд України
04/46Q від 25.09.2020
Дмитро ЛУСПЕНИК

ВЕРХОВНИЙ СУД

вул. П. Орлика, 8, м. Київ, 01043, код ЄДРПОУ 41721784

Конституційний Суд України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ
щодо перевірки відповідності Конституції України (конституційності)
пункту 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України
від 02 жовтня 2019 року № 145-IX «Про визнання таким, що втратив чинність,
Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності,
що не підлягають приватизації»

З метою недопущення звуження змісту та обсягу конституційних прав і свобод людини і громадянина на судовий захист та для забезпечення конституційного порядку у сфері виконання судових рішень під час ухвалення нових законів, реалізуючи повноваження, надане Верховному Суду згідно із частиною другою статті 150 Конституції України, керуючись пунктом 5 частини другої статті 46 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»,

Пленум Верховного Суду звертається із цим поданням.

До Верховного Суду в порядку частини шостої статті 11 Господарського процесуального кодексу України надійшло звернення Господарського суду Одеської області від 09 січня 2020 року № 916/626/18/125/2020 та в порядку частини шостої статті 10 Цивільного процесуального кодексу України – звернення Глибоцького районного суду Чернівецької області від 06 серпня 2020 року № 4593/06.4 стосовно вирішення питання про внесення до Конституційного Суду України конституційного подання щодо перевірки відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 02 жовтня 2019 року № 145-IX «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» (далі – Закон № 145-IX).

Відповідно до пункту 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 145-IX забороняється вчиняти виконавчі дії відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» щодо об'єктів права державної власності, які на

день набрання чинності цим Законом були включені до переліків, затверджених Законом України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації», протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом, крім стягнення грошових коштів і товарів, що були передані в заставу за кредитними договорами.

Результати аналізу пункту 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 145-IX дають змогу зробити висновок про наявність у цьому пункті певних норм, сутність і практична реалізація яких, на переконання Пленуму Верховного Суду, не відповідають Конституції України.

Відповідно до частин першої та другої статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Частинами першою та другою статті 55 Конституції України визначено, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Згідно з пунктом 9 частини другої статті 129 Конституції України однією з основних засад судочинства є обов'язковість рішень суду.

Відповідно до статті 129-1 Конституції України суд ухвалює рішення іменем України. Судове рішення є обов'язковим до виконання. Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку. Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд.

Водночас згідно з пунктом 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 145-IX заборонено протягом трьох років з 20 жовтня 2019 року до 20 жовтня 2022 року вчиняти виконавчі дії, у тому числі виконувати судові рішення, якими встановлено стягнення з боржників – об'єктів державної власності, що зазначені в переліках, затверджених Законом України від 07 липня 1999 року № 847-XIV «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації». Винятком із цього правила є стягнення грошових коштів і товарів, що були передані в заставу за кредитними договорами.

За такого законодавчого регулювання очевидним є втручання держави в охоронюване Конституцією України право особи бути захищеною в суді (через неможливість виконання ухвалених судових рішень).

Тому Пленум Верховного Суду має підстави вважати, що аналізовані норми

Закону № 145-IX не узгоджуються з нормами Конституції України.

На обов'язковість виконання судових рішень звертав увагу у своїх рішеннях Конституційний Суд України. Так, Конституційний Суд України неодноразово наголошував, що виконання судового рішення є невід'ємним елементом права кожного на судовий захист; невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом; держава не може ухилитися від виконання свого позитивного обов'язку щодо забезпечення виконання судового рішення задля реального захисту та відновлення захищених судом прав і свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави (абзац третій пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 13 грудня 2012 року № 18-рп/2012; перше речення абзацу другого пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012; перше речення абзацу восьмого підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 15 травня 2019 року № 2-р(II)/2019; абзац третій підпункту 5.1 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020).

Конституційний Суд України сформував висновок про те, що принцип поділу влади (стаття 6 Конституції України) очевидно зазнає порушення, якщо законодавчий орган своїм актом тимчасово зупиняє виконання остаточних судових рішень (абзац сьомий підпункту 5.1 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020).

Передбачена пунктом 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 145-IX заборона виконання обов'язкових судових рішень ставить під загрозу дотримання Україною вимог статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція). При цьому відповідно до частини першої статті 17 Закону України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди застосовують під час розгляду справ Конвенцію та практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) як джерело права.

Так, ЄСПЛ неодноразово підкреслював, що право на суд, захищене статтею 6 Конвенції, було б ілюзорним, якби національна правова система Високої Договірної Сторони дозволяла, щоб остаточне, обов'язкове для виконання судові рішення залишалося невиконаним на шкоду будь-якій зі сторін (див. рішення у справі «Горнсбі проти Греції» (*Hornsby v. Greece*) від 19 березня 1997 року, п. 40, *Reports of Judgments and Decisions 1997-II*). Ефективний доступ до суду включає право на виконання судового рішення без невиправданих затримок (див. рішення у справі «Іммобільяре Саффі проти Італії» (*Immobiliare Saffi v. Italy*),

[GC], № 22774/93, п. 66, ECHR 1999-V). Про це йдеться у пункті 51 рішення ЄСПЛ від 15 жовтня 2009 року у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України».

У пункті 26 рішення ЄСПЛ від 05 липня 2012 року у справі «Глоба проти України» зазначено, що пункт 1 статті 6 Конвенції (*inter alia*) захищає виконання остаточних судових рішень, які в державах, що визнали верховенство права, не можуть залишатися невиконаними на шкоду одній зі сторін. Відповідно не можна перешкоджати виконанню судового рішення, відмовляти у виконанні його або надмірно його затримувати (див., наприклад, рішення від 19 березня 1997 року у справі «Горнсбі проти Греції» (*Hornsby v. Greece*), Reports 1997-II, п. 40; рішення у справі «Бурдов проти Росії» (*Burdov v. Russia*), заява № 59498/00, п. 34, ECHR 2002-III; рішення від 06 березня 2003 року у справі «Ясюнієне проти Литви» (<...>), заява № 41510/98, п. 27). Держава зобов'язана організувати систему виконання судових рішень, яка буде ефективною як за законодавством, так і на практиці (див. рішення від 07 червня 2005 року у справі «Фуклев проти України» (*Fuklev v. Ukraine*), заява № 71186/01, п. 84).

Також ЄСПЛ зазначає, що саме на державу покладається обов'язок вжиття у межах її компетенції всіх необхідних кроків для того, щоб виконати остаточне рішення суду та, діючи таким чином, забезпечити ефективне залучення всього її апарату. Не зробивши цього, держава не виконає вимог, що містяться в пункті 1 статті 6 Конвенції (пункт 27 рішення у справі від 05 липня 2012 року «Глоба проти України»).

Недотримання зазначених вимог призвело до застосування ЄСПЛ процедури «пілотного» рішення у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» та поклало на державу зобов'язання щодо вжиття додаткових заходів загального характеру у сфері забезпечення виконання рішень суду. Однак неналежне виконання цього рішення призвело до ухвалення рішення «Бурмич та інші проти України» від 12 жовтня 2017 року, в якому ЄСПЛ констатував безпрецедентну за своїм поширенням проблему дотримання Україною вимог статті 6 Конвенції в частині виконання судових рішень.

Досліджуючи практику ЄСПЛ, у Рішенні від 28 серпня 2020 року № 10-p/2020 Конституційний Суд України узагальнив, що визначене статтею 6 Конвенції право на суд було б ілюзорним, якби юридична система держави допускала, щоб остаточне обов'язкове судові рішення не виконувалося на шкоду одній зі сторін; і саме на державу покладено позитивний обов'язок створити систему виконання судових рішень, яка була б ефективною як у теорії, так і на практиці, та гарантувала б їх виконання без неналежних затримок; ефективний доступ до суду включає

право на те, щоб рішення суду було виконане без невиправданих затримок; держава і її державні органи відповідальні за повне та своєчасне виконання судових рішень, які постановлені проти них (абзац одинадцятий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 15 травня 2019 року № 2-р(II)/2019; абзац четвертий підпункту 5.1 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020).

Окрім ЄСПЛ, на невиконання Україною взятих на себе міжнародних зобов'язань звертає увагу Комітет Міністрів Ради Європи, зазначаючи, що проблема невиконання або тривалого виконання рішень національних судів, що є основою ефективного функціонування судової системи, існує в Україні протягом тривалого часу і перебуває на розгляді Комітету з 2004 року, але, зокрема, жодної ефективної системи відшкодування шкоди не було запроваджено, незважаючи на вказівки Суду, надані в пілотному рішенні у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» (рішення Комітету Міністрів Ради Європи, ухвалене на 1340-у засіданні, що відбулося 12-14 березня 2019 року, в порядку нагляду за виконанням рішень у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» і в групі справ «Жовнер проти України» та «Бурмич та інші проти України»).

Ураховуючи викладене, вважаємо, що обов'язком держави є забезпечення виконання остаточного судового рішення, однак пунктом 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 145-IX заборонено вчиняти виконавчі дії відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» щодо об'єктів права державної власності, які на день набрання чинності цим Законом були включені до переліків, затверджених Законом України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації». Це, на думку Пленуму Верховного Суду, обмежує конституційне право особи на судовий захист та порушує конституційні гарантії щодо обов'язковості судового рішення.

Таким чином, пункт 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 145-IX суперечить статтям 1, 6, 8, частині другій статті 19, частинам першій і другій статті 55, пункту 9 частини другої статті 129, частинам першій і другій статті 129¹ Конституції України.

Щодо строків розгляду звернення

Наявність відповідних законодавчих положень, вочевидь, є об'єктивною причиною невідкладного та оперативного розгляду Конституційним Судом України цього конституційного подання. Зважаючи на зазначене, Пленум Верховного Суду

висловлює прохання визнати провадження за цим поданням невідкладним та розглянути його в строки, передбачені частиною третьою статті 75 Закону України «Про Конституційний Суд України».

На підставі викладеного та керуючись статтями 150, 152 Конституції України, статтями 7, 51, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України», пунктом 5 частини другої статті 36, пунктом 5 частини другої статті 46 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»,

ПРОСИМО:

1. Відкрити провадження за конституційним поданням Верховного Суду щодо перевірки відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 02 жовтня 2019 року № 145-IX «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації».

2. Перевірити на відповідність статтям 1, 6, 8, частині другій статті 19, частинам першій і другій статті 55, пункту 9 частини другої статті 129, частинам першій і другій статті 129¹ Конституції України пункт 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 02 жовтня 2019 року № 145-IX «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації».

3. Визнати провадження за цим конституційним поданням невідкладним згідно з пунктом 3 частини третьої статті 75 Закону України «Про Конституційний Суд України».

Відомості про представників суб'єкта права на конституційне подання:

керівник департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду
Бабанли Расім Шагінович (вул. Пилипа Орлика, 4-А, м. Київ, тел. (044) 591-09-10).

Додатки:

1. Постанова Пленуму Верховного Суду від 18 вересня 2020 року № 11 «Про звернення до Конституційного Суду України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 3 розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 02 жовтня 2019 року № 145-IX

«Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» на 1 арк. в 1 прим.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) (витяг).

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року (Офіційний вісник України, 16.04.1998, № 13, стор. 270) (витяг).

4. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII (Відомості Верховної Ради України, 11.02.1992, № 6, ст. 56) (витяг).

5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV (Офіційний вісник України, 07.05.2004, № 16, ст. 1088, стор.11, код 28609/2004) (витяг).

6. Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII «Про судоустрій і статус суддів» (Голос України, 16.07.2016, № 132-133) (витяг).

7. Закон України від 13 липня 2017 року № 2136- VIII «Про Конституційний Суд України» (Голос України, 02.08.2017, № 141) (витяг).

8. Закон України від 2 жовтня 2019 року № 145-IX «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» (Голос України, 19.10.2019, № 200) (витяг).

9. Закон України від 7 липня 1999 року № 847-XIV «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» (Офіційний вісник України, 10.09.1999, № 34, ст. 1768, стор.1, код 9905/1999).

10. Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (Урядовий кур'єр, 30.03.2006, № 60) (витяг).

11. Рішення Конституційного Суду України від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020 у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів», положень частин першої, третьої статті 29 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік», абзацу дев'ятого пункту 2 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до Закону України „Про Державний бюджет України на 2020 рік“».

12. Рішення Європейського суду з прав людини від 15 жовтня 2009 року у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» (витяг).

13. Рішення Європейського суду з прав людини від 5 липня 2012 року у справі «Глоба проти України» (витяг).

14. Лист Господарського суду Одеської області від 9 січня 2020 року № 916/626/18/125/2020 на 3 арк.

15. Лист Глибоцького районного суду Чернівецької області від 6 серпня 2020 року № 4593/06.4 на 1 арк.

Голова Верховного Суду

Валентина ДАНИШЕВСЬКА